

BESPREK

[1511]

Karel F. Gildemacher, *Friese Plaatsnamen. Alle steden, dorpen en gehuchten*. Leeuwarden (2007), Friese Pers Boekerij, 288 pp. ISBN 978 90 330 0643 2.

Gerald van Berkel, *Friese plaatsnamen verklaard. Reeks Nederlandse plaatsnamen deel 11*. Amstelveen (2017), eigen behear, 194 pp. ISBN 978 94 631 8027 6.

Yn 2007 ferskynde it Nederlânsktalige nammeleksikon *Friese Plaatsnamen. Alle steden, dorpen en gehuchten* fan Karel Gildemacher. Yn dy weardefolle publikaasje wurde alle delsettingsnammen behannele dy't dokumintearre binne en yn it hjoeddeiske lânskip oanwiisd wurde kinne (s. 6b). De auteur omskriuwt in delsettingsnamme as in namme dy't op in stuit ferwiist nei in plak dêr't minimaal inkelde huzen steane of stien hawwe. Nei it ynljedende part mei algemiene opmerkingen oer delsettingsnammen en in beskriuwing fan de boarnen, folget it alfabetysk ynrychte leksikon. Faak foarkommende namme-eleminten wurde yn it leksikon net ferklearre, mar dan wurdt ferwiisd nei it ynljedende part, dêr't dy ien kear yngeand besprutsen wurde. Foarbylden dêrfan binne *broek*, *gaast/geest* en *-um*. Dat is in praktyske oplossing om tefoaren te kommen dat it leksikon ûnnedich útdijt. Der hie ek foar keazen wurde kinnen en set dy eleminten op harren alfabetysk plak yn it leksikon. In foardiel dêrfan hie west dat de brûker, dy't fakentiids ynljedingen op wurdboeken en leksika net lêst, mei ien hantaast de ferklearringen fine kin. In grut foardiel fan de opset yn it leksikon is, dat men as brûker sa alle frekwinte útgongsmorfemen byinoar hat en sa in moai byld krijt fan in patroan yn Fryske plaknammen.

Nei it leksikonpart folget de literatuerferantwurdiging, dy't bestiet út de ferantwurdiging fan de tekstboarnen dy't útslachte binne, rieplachte ierdrykskundige kaarten, ierdrykskundige beskriuwingen en nammelisten, nammekundige leksika en in seleksje út oare literatuer. Yn it leksikon wurdt per toponymysk elemint opnaam wannear't foarmen skriftlik oerlevere binne. It is begryplik dat dêrby net ferwiisd is nei de boarne. It leksikon soe by de keppeling fan it jier fan oerlevering oan de tekstboarne sa tsjûk wurden wêze dat it hast net mear hantearber wie. Mar, it is wol spitich dat dy ynformaasje weiwurden is. De brûker kin suver nea neigean hoe't de namme yn de boarne brûkt is. Der is meastentiids likemin nei te gean oft de namme yn in Frysk- of Nederlânsktalige boarne oantroffen is. Op 'e taast binne de fynplakken wol nei te gean; bygelyks as men midsiuwske foarmen neigiet yn de Aldfryske taaldatabank fan de Fryske Akademy (<https://web2.fa.knaw.nl/corpus-frontend/frysk/search/>), dêr't ûnder mear de oarkonden en de Snitser Resesboeken Us Wurk 69 (2020), s. 179-188; <https://doi.org/10.21827/5e95aad46fda5>

yn opnaam binne. Wol is it sa dat de auteur fan en ta nei konkrete boarnen ferwiist, benammen nei ierdrykskundige kaarten.

De mikrostruktuer fan it leksikon is, sa't men fan in wurdboek ferwachtsje mei, helder en strak fan opbou. As men beskriuwingen fan Fryske plaknammen jout, dan sit men altyd mei de taal tangele. Guon plaknammen binne offisjeel ientalich yn it moderne Frysk fêststeld, lykas yn de gemeente Dantumadiel, oaren hawwe in oare taalfoarm as de offisjele namme. Regel yn it leksikon is dat de offisjele namme altyd as earste opnaam is, dat de Fryske foarm kursyf printe is, en dat streektaalfoarms, lykas de Biltske, ûnder de kursive letters ek noch in streek hawwe. Tusken heakjes wurdt dan ek noch de gemeentenamme ferantwurde. In foarbyld fan in lemmafoarm is 'De Meenthe / *De Miente* / *De Miente* (Weststellingwerf)'. Spitigernôch hawwe de njonkenlemma's gjin ferwiisartikelstatus krigen. Men moat wol goed thús wêze yn de taalnammefariaasje yn Fryslân om de ferklearjende artikels fine te kinnen. It artikel oer *Skuzum* yn de gemeente Súdwest-Fryslân bygelyks, fynt men allinnich as men wit dat de offisjele namme *Idseghuizum* is. Mar, troch it register te rieplachtsjen komt men der úteinliks wol. Neist ferklearringen fan nammen, jout Gildemacher ek gauris relevante ynformaasje oer it behannele plak. In foarbyld dêrfan is dat er oanjout wannear't de delsetting de offisjele doarpsstatus krigen hat.

Yn 2017 is der in twadde leksikon fan Fryske plaknammen op 'e merk kaam. Dat is *Friese plaatsnamen verklaard* fan Gerald van Berkel. It boek is ferskynd yn de *Reeks Nederlandse plaatsnamen* as diel 11. Alle lemma's binne ûnderwilens ek te rieplachtsjen op www.etymologiebank.nl. Dat de auteur it materiaal dêr beskikber steld hat, is allinnich mar as winstpunt te beoardieljen. Men soe hoopje dat it leksikon fan Gildemacher dêr ek ûnderbrocht waard. It boek iepenet mei in ynlieding, dy't, lykas it hiele leksikon, beheinder is as Gildemacher synt. Van Berkel jout as earste in koarte, mar wol ynformative beskriuwing fan de delsettings-skiednis fan Fryslân, mei in kronologyske tabel fan plaknammetypen. Yn dy tabel makket er in ûnderskied tusken prehistoaryske, ier-midsiuwske, letter-midsiuwske en nije nammetypen. Mei dat skematyske oersjoch, dat er ûntliend hat oan de grutte nammekundige Dirk Blok,¹ krijt de lêzer in goed byld fan nammeûntjouwingen yn de provinsje. De ynlieding jout ek in oersjoch fan trettjin toponymyske grûnwurden, bygelyks *wold*, mei in gearfetsjende betsjutting en it oanpart yn de Fryske plaknammen. De berekningen yn dy tabel binne basearre op alle plaknammen dy't yn it boek opnaam binne. Hoe't de seleksje fan dy plaknammen syn beslach krigen hat, wurdt spitigernôch net dúdlik. Der sitte yn alle gefallen aardich minder yngongen yn as yn it leksikon fan Gildemacher. Beide leksika beheine harren net ta plakken mei de offisjele doarps- of stedsstatus. Utbuorrens binne likegoed behannele. Oars as yn Gildemacher syn leksikon, hat Van Berkel frekwinte toponymyske morfemen, neist de tabel yn de ynlieding, wol yn de alfabetyske oardering fan it leksikonpart ferantwurde. Ta it sykgeriif is dat wol noflik. Foarôfgeand oan it

1. *Grote Winkler Prins*. Amsterdam/Brussel (1974), dl. 18, 540-541, s.v. *Toponymie*.

ferklearjende part, wurdt ek noch in koarte seleksje fan sekundêre literatuer jûn. Hokker tekstboarnen oft brûkt binne, dat wurdt net dúdlik. Der is, krektlyk as by Gildemacher, net nei te gean út wat boarnen oft de fynplakken fan nammefoarmen komme. Aldergelokst hat Van Berkel op www.etymologiebank.nl de boarne fan syn atestaasjes wol ferantwurde. Fakentiids is dat net de primêre boarne.

Yn de artikels beheint dit leksikon him mear as *Friese Plaatsnamen* ta it ferklearjen fan de nammen. Elk artikel iepenet mei allinnich de offisjele plaknamme en de gemeente-oantsjutting. Hjir jildt dus ek dat de brûker witte moat wat de offisjele namme fan it plak is, want ferwiisartikels binne der net. Mar mei it ferwizingeregister achtern it boek kin men der altyd út komme. As yngong is bygelyks *Deersum* opnaam, yn it register ferwiist *Deersum* nei dat lemma. As der in fariante namme is, dan wurdt dy ek standert as earste nei it lemma yn it oanbelangjende artikel neamd.

Twa leksika

Nei it leksikon fan Gildemacher is tsien jier letter dus in twaddenien ferskynd. Nammekunde moat it gauris dwaan mei spekulaaesjes, benammen as it om âldere nammen giet dy't net genôch hâldfêst biede om ta ûndûbelsinnige ferklearringen te kommen. Allinnich al as men foar Fryske plaknammen nei de analytyske bibliografy *Toponimen en toponimyske eleminten yn Fryslân. In analytyske bibliografy ca. 1835 - 1980* (Ljouwert 1987) fan Watse Beetstra sjocht, wurdt dat dúdlik. Oer de ferklearring fan guon plaknammen is troch de jierren hinne wakker skreaun en wreaun en fan guont bestiet in (grutte) fariaasje oan ferklearringen. Krekt omdat der lang altyd net ienriedigens oer de achtergrûn fan in toponym is, kin men der allinnich mar bliid mei wêze dat der foar it Frysk no twa leksika binne. Wy hawwe al sjoen dat yn de grûn de opset fan de beide publikaasjes net in hiel soad ferskilt. In ferlyk tusken de beide leksika is dêrom sinfol.

Gildemacher jout yn it foarste plak in gâns bettere ferantwurdiging fan syn boarnen. Van Berkel komt net fierder as in tige summiere literatuerfermelding. As men by beide de ynformaasje per plak ferliket, dan komt men derachter dat it boarnegebrûk fan beide auteurs net gelyk west hawwe kin. It komt nammentlik foar dat Gildemacher âldere atestaasjes hat as Van Berkel, mar likegoed komt it omkearde ek foar. Earder is al opmurken dat it spitich is dat men net neigean kin út wat boarne oft de auteurs harren ynformaasje helle hawwe. Sadwaande is dus ek net nei te gean oft in âldere atestaasje by Van Berkel út in boarne komt dy't Gildemacher ek brûkt hat.

Hjirfoar is ek al neamd dat Gildemacher mear lemmata jout as Van Berkel; dat kin ek hast net oars, want de earste hat goed hûndert twakoloms siden mei mear tekst printsje litten. Dat *Friese plaatsnamen* ek yllustraasjes² opnaam hat, feroaret

2. It giet wolris mis mei de yllustraasjes. Op side 105b stiet in printsje fan de âldste Fryske gevelstien mei in tekst fan doomny Althuysen boppe de tsjerkedoar fan Boarnwert. Yn

net safolle oan it ferskil oan beskikbere tekstrûnte. De ûndertitel fan *Friese Plaatsnamen* is tige ambisjeus: *alle* [myn fetprint] *steden, dorpen en gehuchten verklaard*. It kin net oars dat der guont misse. Yn it ferlykjende oersjoch hjirnei docht al bliken dat de namme fan de buorskip Egypte by Bûtenpost bygelyks mist. Van Berkel syn doel bliuwt dizzenich. De titel fan it boek hat it oer ‘Friese plaatsnamen verklaard’, dus de iennichste beheining lykje de Fryske swetten te wêzen. Binnen dy grinzen wurde selsstannige delsettingen ferantwurde, mar dochs ek wol útbuorrens. As Van Berkel al buorskippen opnimt, dan jout er spitigernôch oars as Gildemacher net systematysk ynformaasje oer de status fan de delsetting. Om in byld te krijen fan ferskillen, stiet hjirnei yn de tabel in oersjoch fan de yngongen ûnder de letter E yn beide leksika. Yn de tabel steane de buorskippen hieltyd kursyf werjûn.

<i>Friese Plaatsnamen E</i>	<i>Friese plaatsnamen verklaard E</i>
Eagum	Eagum
<i>Ealsum</i>	-
Earnewâld	Earnewâld
<i>Eastein</i>	-
<i>Easterbeintum</i>	<i>Easterbeintum</i>
<i>Easterboarn</i>	<i>Easterboarn</i>
Easterein	Easterein
Easterlittens	Easterlittens
Eastermar	Eastermar
<i>Eastermar - It Heechsân</i>	-
Easterwierrum	Easterwierrum
<i>Eastwâld</i>	-
Echten	Echten
Echtenerbrug	Echtenerbrug
Ee	(Ie) ³
<i>Eemswoude</i>	<i>Eemswoude</i>
<i>Eeskwert</i>	<i>Eeskwert</i>
<i>Eesterburen</i>	-
Eesterga	Eesterga
<i>Egbertsgaasten</i>	<i>Egbertsgaasten</i>
<i>Egypte (Eaststellingwerf)</i>	-
Elahuizen	Elahuizen

it byskrift stiet lykwols dat it om de tsjerke fan De Lytse Jouwer giet. Oant 1906 siet de gevelstien yn de muorre fan de pastory fan De Lytse Jouwer.

- De offisjele namme fan doarp Ie is *Ee*. Van Berkel hat de namme, net neffens syn eigen systeem ûnder de E pleatst, mar yn it Frysk opnaam ûnder de I. Yn www.etymologiebank.nl is it doarp yn de Dongeradielen ek allinnich mar as Ie te finen. Om yn dizze tabel útkomme te litten dat de doarpsnamme yn *Friese plaatsnamen verklaard* wol opnaam is, stiet *Ie* hjir tusken heakjes.

<i>Elba</i>	-
<i>Elfbergen</i>	-
Elslo	Elslo
<i>Emingaburen</i>	-
<i>Engebuorren</i>	-
Engelum	Engelum
<i>Engwier</i>	<i>Engwier</i>
Engwierum	Engwierum
<i>Eguard</i>	-
<i>Esonstad</i>	-
Exmorra	Exmorra
<i>Exmorrazijl</i>	-
<i>Ezumazijl</i>	<i>Ezumazijl</i> ⁴
<i>Ezumburen</i>	-

Tabel – toponymlemmata ûnder de letter E

It ferlyk fan de lytse letter E makket dúdlik dat *Friese plaatsnamen* oangeande buorskippen aardich wat wiidweidiger is as *Friese plaatsnamen verklaard*. Mar likegoed is de earste titel ek net folslein. It bliuwt in riedsel wêrom't de twadde titel de iene buorskip wol, de oare net opnimt. In mooglike ferklearring is dat Van Berkel minder en oare boarnen brûkt hat as Gildemacher.

Op mikronivo binne der fansels ek ferskillen tusken de beide leksika. It is ûndwaanlik en gean al dy ferskillen hjir bydel dat it bliuwt by in alfabetyske yllustrative taast út it gehiel.

Drachtstercompagnie

Friese plaatsnamen verklaard (FPV) wipt yn it artikel by de ferklearring fan it iene op it oare, en dêrtroch bliuwt de ferklearring fan de doarpsnamme sels wat hingjen. Mei rjocht wurdt opmurken dat de beneaming *kompanije* yn de gemeente It Hearrenfean en Smellingerlân brûkt waard as oantsjutting fan dielen fan doarpen, mar wat krekt spesifyk jildt foar it Smellingerlanner doarp bliuwt diznich troch de formulearring fan de slotsin: 'Sedert 1724 onderscheiden in Oude-Compagnie (noordelijk gedeelte) en Nieuwe-Compagnie (zuidelijk gedeelte).' Dy sin is ek opnaam op ynternet (<https://www.plaatsengids.nl/drachtstercompagnie>), mar de redaksje is sa oanpast dat de beide parten Alde- en Nijekompenije mei rjocht oan Drachtsterkompenije ferbûn binne. FP neamt de beide parten net apart, mar jout wol in heldere beskriuwing fan de doarpsnamme.

4. Iesumasyl wurdt troch de gemeente Noardeast-Fryslân net as in selsstannich doarp sjoen. Sjoch <https://www.noardeast-fryslan.nl/stad-en-dorpen> (besjoen op 13 maaie 2020). Dochs wurdt it ek wol as in offisjeel doarp opfette.

Driezum

FP nimt oan dat de ferskillende staveringsfarianten *Driesum* en *Driezum* net in ûngelikense útspraak as basis hân hawwe. Wêr't de auteur dat op basearret, is net helder. It is yn alle gefallen al sa dat de útspraakferskillen der no wol binne. Friezen hawwe nei it twilûd [i.ə] de z, as men net-Frysktaligen de namme mei in koarte fokaal [i] sizzen heart, dan heart men ornaris in s. Mar, soks kin ek ynjûn wêze troch de stavering. FPV giet net op de realisasje fan de s/z yn. Hjir kin noch neamd wurde dat FP as attestaasje út de *Beneficialboeken* (1543) *Dresem* jout, krektlyk as de âldste oerlevering út de tolfde iuw. Neffens de jongste útjefte fan de *De Beneficialboeken* komt de staveringsfoarm *Dresem* dêr lykwols net yn foar, *Dresum* wol.⁵ Yn de orizjinele ferzje fan 1543 stiet dy foarm ek.

Earnewâld

De beide leksika jouwe net altyd deselde nammeferklearring, it komt wol gauris foar dat FP minder twivel hat as FPV. Sa is der neffens de earste titel gjin twivel oer de ferklearring fan de namme *Earnewâld*; dêr soe wis de persoansnamme *Erend* yn ferskûle sitte. FPV giet der lykwols fan út dat de etymology fan de namme ûndúdlik is. Foar Van Berkel is it ek goed mooglik dat de wetternamme **Erne* oan de basis fan it earste part fan de doarpsnamme leit. It is lang net ûnmooglik dat krekt Van Berkel syn ferklearring mei dy wetternamme de oplossing biedt. Der binne ommers mear toponimen yn Nederlân dy't dêr ferbân mei hâlde. De nammen *Ter Aar*, *Aarlanderveen* en *Arnemuiden* binne dêr foarbylden fan.

Eastermar

Yn de artikels *Eastermar* sjogge wy ferskil yn datearring fan de âldste attestaasje. FP jout de Aldfryske foarm *Aestemer* út 1422, FPV hat mei de foarm *Oestmeer* út 1447 in Nederlânskenien. Der is net oanjûn wat boarne oft FP brûkt hat, mar omdat it jier 1422 neamd wurdt èn omdat de wurdfoarm Frysk is, meie wy oannimme dat it hjir giet om oarkonde 37 yn Pieter Sipma syn *Oudfriesche Oorkonden I* ('s-Gravenhage 1927, s. 22). As dat sa is, dan is de nammefoarm net suver yn it leksikon werjûn, want yn de oarkonde stiet net *Aestemer*, mar *Aestamer*: 'Poppa Erka zoen, ghamegen thi Aestamer'. It liket der hjir op dat FPV de oarkonden net systematysk bydel west hat.

Foudgum

Yn FP wurdt as âldste fynplak 944 neamd. It hat der in soad fan dat Gildemacher net wis is oer de foarm, want hy skriuwt 'Fodtenheim of Foldenheim'. FPV jout mooglik dúdlikheid oer de betizing. Neffens de auteur fan FPV is de foarm *Fodtenheim* korrump en moat it *Foldenheim* wêze.

5. P.L.G. van der Meer en J.A. Mol (red.), *De Beneficialboeken van Friesland, 1543* (Leeuwarden 2013).

Haskerdijken

Publikaasjes as dizze beide leksika kinne net flaterfrij wêze, dêr stiet der gewoan tefolle ynformaasje foar yn. Yn de lêste jierren is der wakker mei de gemeentegrinzen omskood, dat it is begryplik dat gearstallers fan ensyklopedyefteige útjeften de tried wolris kwyt binne. FPV lit Haskerdiken yn de gemeente De Fryske Marren lizze, mar dat moat fansels It Hearrenfean wêze. Yn 2014 is it doarp by dy lêste gemeente kaam, dêrfoar lei it yn Skarsterlân, dat foar it grutste part yndied opgien is yn de gemeente De Fryske Marren. In ferlykbere yndielingsmisser treffe wy yn FPV oan ûnder *Tichelwurk*. De klontsjebuert oan de Dokkumer Ie falt net ûnder Wyns, mar heart ta Stiens.

Hegebeintum

De ynformaasje oer *Hegebeintum* yn FPV strykt ek net rjocht mei de feiten. It doocht dat Hegebeintum ek wol *Beintum* neamd wurdt, mar it is net sa dat in oare njonkenfoarm *Westerbeintum* is. De wynstreek *west* yn dy namme wurdt ferklearre as '[...] 'westelijk gelegen' ter onderscheiding van Oosterbeintum (Gr).' *Westerbeintum* is lykwols bedoeld as ûnderskied mei Easterbeintum east fan Hegebeintum. Dy terp is no lykwols neat mear fan oer. Op de hjirfoar oanhelle ynternetsite mei de lemma's út FPV stiet de ferwizing nei Grinslân net mear. De trochferwizing nei Oosterbeintum wurket nammers goed.⁶

Jonkersland

Dat de beide nammeferklearringen ôfhinklik binne fan harren boarnen, wurdt ûnder mear dúdlik yn it artikel oer *It Jonkerslân*. FPV jout as âldste atestaasje 1899, FP skriuwt 'Pas in de negentiende eeuw komt de naam voor.' Wannear yn de njoggentjinde iuw bliuwt ûndúdlik, of is yn FP 1899 de âldste ek? Yn de *Leeuwarder Courant* fan 9 novimber 1827 komt de namme lykwols ek al foar yn in melding fan de ferkeaping fan ûnder mear meubels, ark en hout fan in ferstoarne weinmakker yn Koartsweagen.

Metslawier

Under it lemma *Metslawier* skriuwt FP: 'In 1491 wordt de ontwikkeling van *were* tot *wier* zichtbaar in *Metsleuier*.' Der wurdt dêrmei ferwiisd nei it âldste fynplak út 1417 mei de foarm *Mitzlawere*. De namme stiet yndie sa yn Oebele Vries syn *Oudfriesse Oorkonden IV* ('s-Gravenhage 1977), s. 3: 'ik Jarich Jarixsma ghamech tho **Mitzlawere**'. FPV jout deselde atestaasje, mar suverder wol mei de preposysje *tho* derfoar. Men kin dêr oan sjen dat de einichste *e* fan *Mitzlawere* in datyf-*e* is en net ta de grûnfoarm fan de namme heart. De ûntjouwing fan *were* nei *wier*, sa't yn FP stiet, is dan ek net hielendal suver. As men it *Altfriesisches Handwörterbuch* (Heidelberg 2008) fan Dietrich Hofmann en Anne Tjerk Popkema derop neislacht, docht ek bliken dat de lemmafoarm *were* net foarkomt.

6. <http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/hegebeintum>

Rottefalle

Yn it boek *Geschiedenis van Smallingerland* (Leeuwarden 1976) ûnder redaksje fan Peter van Schaik en Johan Jacob Spahr van der Hoek wurdt op s. 44 meld dat de namme fan De Rottefalle foar it earst yn 1622 neamd wurdt. FPV jout as âldste attestasje itselde jier. Yn FP wurdt dy twa jier earder steld. Wa't gelyk hat, is min nei te gean, omdat, nochris, in ferwizing nei de boarnen mist. Men kin jin yntinke dat de auteur fan in leksikon graach de âldste fynplakken neame wol, it liket der hjir wol in hiel soad op dat Van Berkel net automatysk de ynformaasje fan Gilde-macher oernaam hat. Hat er neigean kinnen dat it jier 1620 net doocht, of hat er him op boarnen basearre dy't net yn Gildemacher syn rychje steane?

De Tike

FPV en FP jouwe ûngelikense ferklearringen fan de namme *De Tike*. Van Berkel seit dat de namme 'vermoedelijk' te krijen hat mei it Fryske 'tieke'. Hy moat hjir bedoele 'tike', sjoch *Wurdboek fan de Fryske taal / Woordenboek der Friese taal*, dl. 22 (Ljouwert/Leeuwarden 2006), s.v. *tyk*. Gildemacher komt mei in oare ferklearring. Neffens him hat de namme te krijen mei in wurd dat ferbân hat mei 'bedekke'. Op de feansompe yn de doetiidske omkriten fan it doarp soe in deklaachje lein hawwe. Dy ferklearring is foar it earst troch Arjen Versloot op oertsjûngjende wize nei foaren brocht.⁷ It Aldfrysk hat alhiel neffens de regels ynstee fan de *d* yn *dekke* hjir kreas in *th*. De *t* is noch altyd hingjen bleaun yn bygelyks it wurd *tek* as wy it oer in reiddak hawwe. Dat *dak* is Nederlânske ynfloed, it Aldfrysk hat dêr *t(h)ek* foar, en *thekka* foar *bedekke*. Yn dit ferbân moat ek neamd wurde dat yn de Saanstreek *deek* foarkomt foar 'oanspielsel fan rûchte, smoargens'.⁸ It Siuwsk hat mei deselde betsjutting de oerlevere wurdfoarm *veek(e)*, dy't mei *deek* en *teek* deselde skiednis hat.

Tjalleberd

Oangeande Tsjalbert en oare *-bert*nammen yn Fryslân en Grinslân kin likernôch itselde opmurken wurde. FPV en FP komme mei ûngelikense ferklearringen. De earste giet derfan út dat it elemint *bert* ferwiist nei in plak dêr't wenningen steane, wylst de twadde it hâldt op de ferklearring fan *grins*. It soe yn dat gefal om in rânegebiet gean dêr't in Tsjalle anneks mei wie. Dy ferklearring is minder oannimlik, krekt omdat net rjocht helder is hoe't it mei de grins yn it lânskip derhinne lei, foar in plak as Lúnbert is dat like ûndúdlik.

7. Arjen Versloot, 'Ta de etymology fan de plaknamme *De Tike* en Nederlânsk *veek*', *Us Wurk* 50 (2001), 1-13.

8. Hjir kin it Fryske wurd *deek* ek noch by oanhelle wurde. *Wurdboek fan de Fryske taal / Woordenboek der Friese taal*, dl. 3 (Ljouwert/Leeuwarden 1986), s.v. *deek*: 'bovenkant van bun in vissersschuit (o.a. palingaak).'

Triemen

Yn de artikels *Triemen* jouwe de beide leksika ûngelikense jiertallen fan de âldste atestaasje. FP neamt it jier 1469, FPV sit mei 1467 twa jier earder yn de tiid. It jiertal yn FPV liket de krekte datearring te wêzen op basis fan it tekstfragmint ‘vp der treme’ yn Pax Groningana, besoarge fan Meinte Oosterhout † en oaren, *Pax Groningana. 204 oarkonden út it Grinzer Gemeente-archyf oer de forhâlding Grins-Fryslân yn de fyftjinde ieu* (Grins 1975), oarkonde nûmer 19. Mar, FPV jout by 1467 mei *Trema* net de krekte foarm, wylst FP nettsjinsteande it ûnkrekte jier 1469 wól de goede opjefte ‘vp der treme’ hat. Dyselde krekte atestaasje jout FPV, lykas FP, ek foar it ferkearde jier 1469. It liket der in soad op dat Van Berkel hjir de jiertalflater fan Gildemacher oernaam hat. Yn de digitale ferzje fan FPV op www.etymologiebank.nl stiet by dy opjefte yndie in ferwizing nei FP. Foar de âldste atestaasje fan FPV, it jier 1467 mei de nammefoarm *Trema*, wurdt yn dy etymologybank ferwiisd nei Pieter Sipma syn *Oudfriesche Oorkonden II* (’s-Gravenhage 1933), oarkonde nûmer 89. Dêr stiet yndie op side 117 ‘by aester syda op an doe **Trema**’, mar dy oarkonde is fan 1479 en dy atestaasje yn FPV is dus hielendal net fan 1467.

Wetsens

De âldste atestaasjes fan *Wetsens* ferskille yn de beide publikaasjes nochal wat: FPV hat ‘1417 Witzenser Therpe’, wylst FP mei Wetzens op 1467 útkomt. Mar, is dy datearring fan FPV wol krekt? Is dat ‘Witzenser Therpe’ Wetsens yn de Dongeradielen wol? As men de saneamde buorbrieffan Frjentsjer út 1417 yn Pieter Sipma syn *Oudfriesche Oorkonden II* (’s-Gravenhage 1933), nûmer 10, derop neislacht, dan treft men dêr oan ‘dit forsⁿ bure riucht scal gaen westeraen to **Witzenser** therpe, ende aesteraen to Clotesfoeten’. FPV hat foar 1433 de atestaasje Witzense. Dy foarm stiet ek yn itselde oarkondeboek, mar dan yn nûmer 17, de Rjochtsomgong fan Frjentsjerteradiel diel I fan 1433. It kin hast net misse dat Van Berkel syn beide âldste opjeften fan *Wetsens* neat mei Wetsens te krijen hawwe, mar ferwizingen binne nei de buorskip Witzens ûnder Frjentsjer, no in wenwyk fan de stêd.

De âldste atestaasje fan de namme *Wetsens* is yndied fan 1467 op basis fan Pieter Sipma syn *Oudfriesche Oorkonden I* (’s-Gravenhage 1927), nûmer 190, dêr’t ûnder mear stiet: ‘twira pondemeta meedla[ndi]s lidzen twisscha Wetzens ende Nyaweer’. FPV jout dy atestaasje fan 1467 likegoed. Op <http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/wetsens> wurdt de boarne opjûn, mar der wurdt by fersin ferwiisd nei de njoggentjinde oarkonde en net nei nûmer 190.

Boppesteande opmerkingen nei oanlieding fan in tal artikels út de beide leksika litte sjen dat se beide net sûnder wryt of slyt binne. Men kin fansels net oars ferwachtsje. Likegoed jouwe allebeide publikaasjes in macht oan weardefolle ynformaasje, de iene follet de oare oan, mar se korrizjearje inoar ek. Men soe tinke kinne dat twa leksika yn tsien jier tiid mei itselde doel, nammentlik in ferklearring

jaan fan de Fryske toponimen, oerstallich is. Mar, dat is yn gjin gefal sa. Wy moatte bliid wêze mei it no al trettjin jier âlde muontsewurk fan Karel Gildemacher en likegoed mei dat fan Gerald van Berkel. Men hat no de kâns om allebeide boeken tagelyk te brûken en de ynhâld te ferlykjen. Krekt omdat se bytiden ûngelikense en tsjinstridige ynformaasje en ferklearringen jouwe, bliuwt men as brûker kritysk en wurdt men oantrune om fierder te sykjen nei ynformaasje en ferklearringen dy't de beide auteurs net of (mooglik) ûnkrekt werjouwe.

Pieter Duijff

pduijff@fryske-akademy.nl